



A 6125.

N

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

39209

Pärnu Eesti-rahwa K a l e n d e r

ehf

Täht-raamat

1880

aasta pääle, pärast

Jeefuse Kristuse

Keiserliku Aawaliku
Km-kogu kink. 1916.

Sel aastal on 366 pääwa.



Pärnus,
trükitud ja müüa W. Worm'i juures.

Märkide seletamine.



noor kuu.



esimene weerand.



täis kuu.



viimne weerand.

P. Püha. — p. päaw ja pärast. — h. hommiku.
l. lõuna. — ö. öhtu ja ööse. — e. enne.

Aasta aead.

Kewade hakkab 8. Märtsil homiku kellu 7.
Sui hakkab 9. Juunil homiku kellu 4.
Sügise hakkab 10. Septembril öhtu kellu 6.
Talwe hakkab 9. Detsembril lõuna.

Jõulu ja Wastla pääwa wahet on 10 nädalat.

Pääwa- ja kuu-warjutamised.

Sel aastal on meil kolm päitese ja kaks kuu-warjuta-
mist, kellest aga teine kuu-warjutamine meie juures näh-
taw on. Tema hakkatus on 3. Detsembril öhtu kellu 3, 21
minuti ja lõppetus öhtu kellu 7, 10 minuti.

Sensuri poolest lubatud.

Riigas, 5. Julil 1879.

Mõne sünduse mälestus ja arw.

	Aastad.
Maailma loomisest	5829
Jesanda Jeesuse Kristuse sündimisest	1880
Tartu-linna alustamisest	850
Mill' ristiusk Viivimaale tuli	689
Tallinna-linna alustamisest	661
Pernu-linna alustamisest	625
Püsfirohu leidmisest	538
Raamatu trükitunsti leidmisest	440
Butteruse õige usu üleswõtmisest	361
Wanast kattuueast	221
Toomba põlemisest	196
Suurest näljast Viivi- ja Gestimaal	185
Peeterburgi-linna alustamisest	177
Teisest kattuueast	170
Mill' meie maa Weneriigi walitsuse alla sai	170
Tartu suure kooli eht akadeemi asutamisest	78
Mill' uusi röögid panema hakati	77
Kui Brantsus Wustu tuli ja teda Weneriigist hoopis wälja aeti	68
Gestimaa talurahwa priits lastmisest	63
Meie Keisri härra Aleksandre II. sündimisest	62
Viivimaa talurahwa priits lastmisest	61
Uue kiriku-jääduse järel Jumalateenistus	49
Krimmi sõda hakatusest	26
Meie armuline Keiser Aleksander II. walitsemas	26
Mill' wiimane suur hinge-kirjutus oli	22
Wenemaa rahwa priits lastmisest	19
Mill' üleüldine wäeteenistus hakkas	7

Kristuse ümberlõikamisest. Luuk. 2, 21.

1 Teisip.	Nääri-pääw.	Aita Sumal!
2 Kesknäd.	Nabel	Paras
3 Neljap.	Set	külm.
4 Reede	Geno	Pilves.
5 Laup.	Siimeon	Tormine.

Targad hommikomaalt. Matt. 2, 1.

6 Pühap.	3 Kun. Püh.	Selge.
7 Esmasp.	Rein	☉ 8, 17' h.
8 Teisip.	Erart	Külm.
9 Kesknäd.	Kaspar	Pehme
10 Neljap.	Paawli pääw	ilm.
11 Reede	Huugo	Selge
12 Laup.	Reinhold	ja külm.

Jeesus 12 aastat wana. Luuk. 2, 41.

13 Pühap.	1. P. p. 3 K. P.	Sula
14 Esmasp.	Pällo	ilm.
15 Teisip.	Weelik	☾ 11, 49' h.
16 Kesknäd.	Madli	Pilves
17 Neljap.	Tõnise pääw	ja

18 Reede	Taaf	pehme
19 Laup.	Saara	ilm.

Pulmad Raana linnas. Joann. 2, 1.

20 Pühap.	2. P. p. 3 K. P.	Maab. Seb.
21 Esmasp.	Needo	Külm.
22 Teisip.	Wintsend	☾ 5, 15' ö.
23 Kesknäd.	Laala	Pilves
24 Neljap.	Timoteus	ja
25 Reede	Paawli ümb.	tormine.
26 Laup.	Hans	

Päälitust Kapernaumas. Matt. 8, 1.

27 Pühap.	3. P. p. 3 K. P.	Tuiskab.
28 Esmasp.	Kaarel	
29 Teisip.	Saamuel	☾ 12, 54' l.
30 Kesknäd.	Luudolw	Sula
31 Neljap.	Ann	ilm.

11tel tõuseb päike t. 8, 50 min.; lähäb looja t. 3, 29 min.

11mal " " " 8, 33 " " " 3, 52 "

211tel " " " 8, 12 " " " 4, 17 "

1 Reede	Pirit	
2 Laup.	Küünla pääw	Selge.

Jeesus laewas. Matt. 8, 23.

3 Pühap.	4. P. p. 3 R. P.	Pilwes
4 Esmasp.	Mai	ja kül.
5 Teisip.	Agaata	Paras
6 Kesknäd.	Toora	☉ 5, 22' h.
7 Neljap.	Rikart	kül.
8 Reede	Saalomon	
9 Laup.	Polli	Lund.

Umbrohuust nisso sees. Matt. 13, 24.

10 Pühap.	5. P. p. 3 R. P.	Tormine.
11 Esmasp.	Roosa	Annab
12 Teisip.	Karoliina	wihma.
13 Kesknäd.	Peenina	☉ 2, 58' h.
14 Neljap.	Walentiin	
15 Reede	Tiina	
16 Laup.	Tuula	Tuulene.

Töötelligaist wiina mäel. Matt. 20, 1.

17 Pühap.	9. P. e. Kr. ii. P.	Pehme
18 Esmasp.	Anton	
19 Teisip.	Susanna	ilm.

Keiserliku Majestäti auujärje saamise pääw.

20 Kesknäd.	Alon	Lund.
21 Neljap.	Noora	☉ 12, 43' ö.
22 Reede	Peetre pääw	
23 Laup.	Miina	Wihma.

Seeme langeb mitmesuguse maa pääle. Luut. 8, 4.

24 Pühap.	8. P. e. Kr. ii. P.	Madise p.
25 Esmasp.	Schwim	Annab
26 Teisip.	Nestor	pehmet

Keiserliku kõrguse Suurwürsti auujärje pärija
Aleksander Aleksandrowitschi sündimise pääw.

27 Kesknäd.	Leander	lund.
28 Neljap.	Tustus	☉ 2, 24' h.
29 Reede	Landa	Udune.

Isel tõuseb päite t. 7, 45 min.; lähäb looja t. 4, 44 min.
11mal " " " 7, 17 " " " 5, 11 "
21sel " " " 6, 52 " " " 5, 33 "

1 Laup.	Uado	Pilves.
Kristuse kannatamisest. Luut. 18, 31.		
2 Pühap.	7. P. e. Kr. ii. P	Paras
3 Esmasp.	Kade	foe.
4 Teisip.	Wastla pääw	Annab
5 Keisnäd.	Tuhka pääw	niisket
6 Neljap.	Kotwrid	lund.
7 Reede	Perpetua	☉ 2, 13' h.
8 Laup.	Dagmar	Pööri pääw.

Kristust kiisatasse. Matt. 4, 1.

9 Pühap.	1. P. paastus	Wihma.
10 Esmasp.	Mif	
11 Teisip.	Kaupu	Tuulesed
12 Keisnäd.	Palwe pääw	ilmad.
13 Neljap.	Ernst	
14 Reede	Matilde	☾ 3, 1' p.l.
15 Laup.	Laagus	Lund.

Kaananea-maa naesest. Matt. 15, 21.

16 Pühap.	2. P. paastus.	Külma.
-----------	----------------	--------

17 Esmasp.	Truuta	Heitlikud
18 Teisip.	Anu	
19 Keisnäd.	Joosep	ilmad.
20 Neljap.	Miila	
21 Reede	Pent	☉ 7, 49' h.
22 Laup.	Kaawael	Külma.

Kristus aiab kurja waimu wälja. Luut. 11, 14.

23 Pühap.	3. P. paastus.	Wihma.
24 Esmasp.	Koort	
25 Teisip.	Paasto M. p.	Ilmad
26 Keisnäd.	Maanuel	lähwad
27 Neljap.	Kustaw	
28 Reede	Kiido	☾ 4, 44' ö.
29 Laup.	Wane	sojaks.

Kristus jõddab 5000 meest. Joann. 6, 1.

30 Pühap.	4. P. paastus	Külmad
31 Esmasp.	Teetel	ööd.

11el tõuseb päike t. 6, 25 min.; lähäb looja t. 5, 55 min.

11mal	"	"	5, 54	"	"	"	6, 20	"
211el	"	"	5, 26	"	"	"	6, 43	"

1 Teisip.	Karjalaskm. p.	Wihma
2 Keisnäd.	Ingel	ja
3 Neljap.	Berdinand	lund.
4 Reede	Ambrosius	
5 Laup.	Maksim	☾ 8, 51' ö.

Jeesust wiisatakse kiwidega. Joann. 8, 46.

6 Pühap.	5. P. paastus	Miisked
7 Esmasp.	Aaron	ilmad.
8 Teisip.	Maalken	
9 Keisnäd.	Laus	Sige
10 Neljap.	Leo	soojad
11 Reede	Hermann	
12 Laup.	Suulius	ilmad.

Kristuse sisesöötmisest. Matt. 21, 1.

13 Pühap.	6. P. paastus	☾ 12, 27' ö.
14 Esmasp.	Künni pääw	Selged
15 Teisip.	Leemet	ja
16 Keisnäd.	Kaarin	soojad

17 Neljap.	Suur. Neljap.	ilmad.
Suure Majestäti	Keisre Aleksander II. sünd.	pääw.
18 Reede	Suur Reede.	
19 Laup.	Maia	☾ 3, 29' ö.

Kristuse ülestõusmisest. Matt. 16, 1.

20 Pühap.	1. Ülest. P.	Annab
21 Esmasp.	2. Ülest. P.	rohkeste
22 Teisip.	Kaajuš	sooja
23 Keisnäd.	Jüri pääw	wihma.
24 Neljap.	Albert	
25 Reede	Markuse p.	Heitlikud
26 Laup.	Toots	

Rinnipandud uskist. Joann. 20, 19.

27 Pühap.	1. P. p. ül. P.	☾ 7, 53' h.
28 Esmasp.	Waabu	ja soojad
29 Teisip.	Raimund	ilmad.
30 Keisnäd.	Ernst	

11sel tõuseb päike t. 4, 54 min.; lähäb looja t. 7, 9 min.
 11mal " " " 4, 25 " " " " 7, 33 "
 21sel " " " 3, 58 " " " " 7, 56 "

1 Neljap.	Wolbri pääw	8. küli n.	Annab
2 Reede	Siigismund		
3 Laup.	† leidm. p.		wihma.

Heast tarjatsest. Joann. 10, 11.

4 Pühap.	2. P. p. ül. P.		Wilo tuul.
5 Esmasp.	Kottart	5. küli nädal.	☉ 12, 1' l.
6 Teisip.	Neero		Wihmased
7 Kesk-näd.	Setta		ja wilud
8 Neljap.	Laas	7. küli nädal.	ilmad.
9 Reede	Nigulas		Selge
10 Laup.	Kärt		

Uritefe aia pärast. Joann. 16, 16.

11 Pühap.	3. P. p. ül. P.		ja soe.
12 Esmasp.	Tidrif	6. küli nädal.	☉ 8, 15' h.
13 Teisip.	Wiitso		Annab
14 Kesk-näd.	Kristjan		
15 Neljap.	Sohwi		rohkeste
16 Reede	Kreet		
17 Laup.	Dkse		wihma.

Kristuse äraminemisest. Joann. 16, 5.

18 Pühap.	4. P. p. ül. P.		Soe.
19 Esmasp.	Wiilip	5. küli nädal.	☉ 12, 30' ö.
20 Teisip.	Pill		Selge.
21 Kesk-näd.	Triinu		Ilmad
22 Neljap.	Mili		lähäwad
23 Reede	Ued		sojemaks.
24 Laup.	Ester		

Digest palumisest. Joann. 16, 23.

25 Pühap.	5. P. p. ül. P.		Soe.
26 Esmasp.	Eduard	4. küli nädal.	☉ 11, 32' ö
27 Teisip.	Peet		Selged
28 Kesk-näd.	Willem		ja soojad
29 Neljap.	Suur ristip.		ilmad.
30 Reede	Wiigand		
31 Laup.	Nelli		

111el tõuseb päike t. 3, 42 min.; lähäb looja t. 8, 20 min.
 11mal " " " 3, 13 " " " " 8, 42 "
 211el " " " 2, 56 " " " " 9, 1 "

Nõomustajast. Joann. 15, 26.

1 Pühap.	6. P. p. ül. P.	Selge
2 Esmasp.	Marta	
3 Teisip.	Liiso	☾ 11, 28' ö.
4 Keisnäd.	Bridriika	ja
5 Neljap.	Poniwaatsius	foe.
6 Reede	Artus	
7 Laup.	Lukretsia	Wihma.

Pühast Waimust. Joann. 14, 23.

8 Pühap.	1. Suiste P.	Selged
9 Esmasp.	2. Suiste P.	Pikkem p.
10 Teisip.	Blawius	☾ 3, 22' p.l.
11 Keisnäd.	Peep	ja
12 Neljap.	Kuliika	wäga
13 Reede	Toobi	foojad
14 Laup.	Tetlow	ilmad.

Jeesus ja Nikodeemus. Joann. 3, 1.

15 Pühap.	3 aino Jum. P.	
16 Esmasp.	Justiina	Annab

17 Teisip.	Kristi	☾ 11, 34 e.l.
18 Keisnäd.	Homeer	müristamise
19 Neljap.	Tints	wihma.
20 Reede	Minni	Pilwes
21 Laup.	Rael	ilm

Rikkast mehest ja Laatsaruselt. Luut. 16, 19.

22 Pühap.	1. P. p. 3 a. J. P.	aga
23 Esmasp.	Uksel	wäga foe.
24 Teisip.	Jaani pääw.	
25 Keisnäd.	Wiiu	☾ 2, 58' p.l.
26 Neljap.	Sereemias	Annab
27 Reede	Waldeka	
28 Laup.	Joosua	wihma.

Suurest öhtu söömaaeast. Luut. 14, 16.

29 Pühap.	2. P. p. 3 a. J. P.	Peeter Pauli p.
30 Esmasp.	Lilla	ja wilu

1 sel tõuseb päite t. 2, 46 min.; lähäb looja t. 9, 14 min.
 11mal " " " 2, 45 " " " 9, 17 "
 21 sel " " " 2, 54 " " " 9, 14 "

1 Teisip.	Teobald	tuul.
2 Kesknäd.	Heina Maarja p.	Wihma.
3 Neljap.	Korneelius	☉ 7, 52' h.
4 Reede	Ulrik	Ilmad
5 Laup.	Anselm	lähäwad

Arakadunud lambast. Luuk. 15, 1.

6 Pühap.	3. P. p. 3a. J. P.	sojemaks.
7 Esmasp.	Demeetrius	Wilo
8 Teisip.	Kilian	
9 Kesknäd.	Annika	☾ 10, 39' ö.
10 Neljap.	7 wennaste p.	tuul.
11 Reede	Eleonoora	Pilwe.
12 Laup.	Hindrik	Selge

Olge armulised. Luuk. 6, 36.

13 Pühap.	4. P. p. 3a. J. P.	ja
14 Esmasp.	Ponament	tuulene.
15 Teisip.	Apostl. lahk.	Müristamist
16 Kesknäd.	Larats	
17 Neljap.	Aleksius	☉ 1, 17' ö.
18 Reede	Rosiina	ja

19 Laup.	Kabe	wihma.
----------	------	--------

Rohkest kala-saagist. Luuk. 5, 1.

20 Pühap.	5. P. p. 3a. J. P.	Tulene.
21 Esmasp.	Daaniel	Wihma.
22 Teisip.	Maria Magd.	
Suure Keiserina Maria Aleksandrowna ja Suur- würstina Maria Weodorowna nime pääw.		
23 Kesknäd.	Kirsti	Selge
24 Neljap.	Kristiina	
25 Reede	Jaakobi pääw	☉ 5, 25' h.
26 Laup.	Anna	ja soe.

Wariseeride õigusest. Matt. 5, 20.

27 Pühap.	6. P. p. 3a. J. P.	Wihma.
Suure Keiserina Maria Aleksandrowna sünd. pääw.		
28 Esmasp.	Plaatu	Lõuna
29 Teisip.	Olewi pääw	soe, õhto
30 Kesknäd.	Enn	
31 Neljap.	Erm	wilu.

Isel tõuseb päike t. 3, 6 min.; lähäb looja t. 9, 3 min.

11mal	"	"	3, 26	"	"	"	8, 45	"
21sel	"	"	3, 47	"	"	"	8, 23	"

1 Keede	Peetr. wang.	☉ 2, 19' p.l.
2 Laup.	Hanibal	Selge

4000 mehe jõõtmisest. Mart. 8, 1.

3 Pühap.	7. P. p. 3 a. J. P.	ja soe.
4 Esmasp.	Miia	Heitlikud
5 Teisip.	Dolo	ilmad.
6 Kesknäd.	Eugenius	Wilud
7 Neljap.	Tõnu	☾ 6, 55' h.
8 Keede	Kotliib	ööd.
9 Laup.	Romaanus	

Wale-prophetidest. Matt. 7, 15.

10 Pühap.	8. P. p. 3 a. J. P.	Lauritse p.
11 Esmasp.	Olga	Pilwes
12 Teisip.	Klaara	ja wäha
13 Kesknäd.	Made	sooja.
14 Neljap.	Eusebius	Udune.
15 Keede	Küli Maarja p.	☾ 5, 51' ö.
16 Laup.	Sisaf	Ilmad

Ulekõhtusest maea-pidajast. Luut. 16, 1.

17 Pühap.	9. P. p. 3 a. J. P.	lähawad
-----------	---------------------	---------

18 Esmasp.	Leeno	aega mõõda
19 Teisip.	Seebald	
20 Kesknäd.	Pernart	wilumaks.
21 Neljap.	Rut	Selged
22 Keede	Wilibert	
23 Laup.	Safaarias	☉ 6, 29' ö.

Jeruusalemma ärarikkumisest. Luut. 19, 41.

24 Pühap.	10. P. p. 3 a. J. P.	Pärtli p.
25 Esmasp.	Ludwik	ja
26 Teisip.	Nataalie	kaunis
Suure keiserliku Majestätide kroonimise pääw.		
27 Kesknäd.	Seppart	soojad
28 Neljap.	Kusti	pääwad.
29 Keede	Joann. huff.	
30 Laup.	Aleksander	☉ 8, 1' ö.

Suure Majestäti Keisre Herra ja Suurwürsti
Auujärje pärija nime pääw.

Wariseerist ja tõlnerist. Luut. 18, 9.

31 Pühap.	11. P. p. 3 a. J. P.	Selge.
-----------	----------------------	--------

Isel tõuseb päite t. 4, 13 min.; lähäb looja t. 7, 55 min.

11mal	"	"	4, 36	"	"	"	7, 27	"
21sel	"	"	4, 59	"	"	"	6, 58	"

1 Esmasp.	Egidius	Selge
2 Teisip.	Liisa	ja
3 Keisnäd.	Mango	waga.
4 Neljap.	Mall	Pilwes.
5 Reede	Mooses	
6 Laup.	Magnus	☉ 5, 5' ö.

Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31.

7 Pühap.	12. P.p. 3 a. J. P.	Wäga
8 Esmasp.	Maria sünd. p.	kenad
9 Teisip.	Pruuno	ja
10 Keisnäd.	Pööri pääw	foojad
11 Neljap.	Gerhard	
12 Reede	Siirus	pääwad.
13 Laup.	Umaatus	

Preestrist ja Samaaria-mehest. Luuk. 10, 23.

14 Pühap.	13. P.p. 3 a. J. P.	☉ 12, 45' l.
15 Esmasp.	Nikodeemus	Selge
16 Teisip.	Leena	ja soe.

17 Keisnäd.	Tõns	Wihma.
18 Neljap.	Tiitus	Kaunis
19 Reede	Werner	soe.
20 Laup.	Taana	

Kümnest pidalitöbisest. Luuk. 17, 11.

21 Pühap.	14. P.p. 3 a. J. P.	Mattenuse p.
22 Esmasp.	Moorits	☉ 6, 20' h.
23 Teisip.	Hoosea	Wihma.
24 Keisnäd.	Joann. sam.	Willud
25 Neljap.	Kleopas	ja
26 Reede	Joann. õp.	wihmased
27 Laup.	Adolw	

Mammonast. Matt. 6, 24.

28 Pühap.	15. P.p. 3 a. J. P.	pääwad.
29 Esmasp.	Mihkle pääw	☉ 2, 11' h.
30 Teisip.	Hironimus	

Isele tõuseb päike t. 5, 24 min.; lähäb looja t. 6, 26 min.

11mal	"	"	5, 47	"	"	"	5, 56	"
21sel	"	"	6, 10	"	"	"	5, 27	"

1 Kesknaäd.	Wolmer	Wihma.
2 Neljap.	Prants	Külmad
3 Reede	Jairus	ööd.
4 Laup.	Prantsiskus	

Naini-linna furnust. Luuk. 7, 11.

5 Pühap.	16. P. p. 3 a. J. P.	Lõikuse P.
6 Esmasp.	Wiides	☉ 6, 3' h.
7 Teisip.	Alwiil	Pilwes
8 Kesknaäd.	Saamel	ja
9 Neljap.	Pridrik	niiške
10 Reede	Kai	ilm.
11 Laup.	Purkart	

Wee-töbiseft. Luuk. 14, 1.

12 Pühap.	17. P. p. 3 a. J. P.	Ilmad
13 Esmasp.	Angelus	
14 Teisip.	Willemiine	☉ 8, 37' h.
15 Kesknaäd.	Hedwig	lähawad
16 Neljap.	Tekla	
17 Reede	Dolop	külmemašk.

18 Laup.	Luuka pääw	Wihma.
----------	------------	--------

Suuremaft käst. Matt. 22, 34.

19 Pühap.	18. P. p. 3 a. J. P.	Lutter. P.
20 Esmasp.	Wendelin	ja
21 Teisip.	Ursel	☉ 5, 31' ö.
22 Kesknaäd.	Kel	lund.
23 Neljap.	Sewerin	Külm
24 Reede	Saalome	
25 Laup.	Krispin	lähäb

Uwatud inimesest. Matt. 9, 1.

26 Pühap.	19. P. p. 3 a. J. P.	kangemašk.
27 Esmasp.	Kapitoolin	
28 Teisip.	Siimon	☉ 9, 57' h.
29 Kesknaäd.	Els	Annab
30 Neljap.	Abfalon	
31 Reede	Watteele	lund.

Ijel tõuseb päite t. 6, 34 min.; lähäb looja t. 4, 57 min.

11mal	"	"	6, 59	"	"	"	4, 29	"
21jel	"	"	7, 24	"	"	"	4, 3	"

1 Laup. | Pühade pääw | Lund.

Pulma riidest. Matt. 22, 1.

2 Pühap.	20. P.p. 3a. J. P.	Hingede p.
3 Esmasp.	Atko	Sula.
4 Teisip.	Oto	☉ 10, 15' ö.
5 Keisnäd.	Lotta	Paras
6 Neljap.	Leenard	külm.
7 Reede	Enno	
8 Laup.	Brits	Annab

Kuninga-mehe poeas. Joann. 4 47.

9 Pühap.	21. P.p. 3a. J. P.	pehmet
10 Esmasp.	Martin Lutter	
11 Teisip.	Martin piiskop	lund.
12 Keisnäd.	Soonas	
13 Neljap.	Arkaadius	☉ 3, 42' h.
14 Reede	Kuroora	Pe h m e

Suurmürstina Aujärje pärija sündimise pääw.

15 Laup. | Leopold | ilm.

Kawalast sulajest. Matt. 18, 23.

16 Pühap.	22. P.p. 3a. J. P.	Enamiste
17 Esmasp.	Ottomar	pehmed
18 Teisip.	Sokraates	ilmad.
19 Keisnäd.	Liisbet	
20 Neljap.	Uamos	☉ 4, 33' h.
21 Reede	Maria ohw. p.	
22 Laup.	Pastian	Pilwes

Kohtu rahast. Matt. 22, 15.

23 Pühap.	23. P.p. 3a. J. P.	Surnute P.
24 Esmasp.	Joosias	ilmad.
25 Teisip.	Kadrina pääw.	
26 Keisnäd.	Konrad	☉ 8, 15' ö.
27 Neljap.	Jesaias	Külm
28 Reede	Katta	
29 Laup.	Gewart	lähäb

Kristuse sisse sõitmise. Matt. 21, 1.

30 Pühap. | 1. Kr. tul. P. | kangemaks.

11el tõuseb päite t. 7, 52 min.; lähäb looja t. 3, 26 min.

11mal	"	"	8, 16	"	"	"	3, 17	"
21jel	"	"	8, 37	"	"	"	2, 57	"

1 Esmasp.	Narend	Sula.
2 Teisip.	Kandiidus	Heitlikud
3 Keisnäd.	Koola	☾ 5, 13' ö
4 Neljap.	Barba	
5 Reede	Sabiina	
6 Laup.	Rigula pääw	ilmad.

Wiimse pääwa tähtedest. Luuk. 21, 25.

7 Pühap.	2. Kr. tul. P.	Külm.
8 Esmasp.	Maria saam. p.	Pilwes
9 Teisip.	Lühem pääw	ilm.
10 Keisnäd.	Suudit	
11 Neljap.	Woldemar	☾ 8, 33' ö.
12 Reede	Tiili	Külm
13 Laup.	Luutsia	

Joannes wangi tornis. Matt. 11, 2.

14 Pühap.	3. Kr. tul. P.	ja
15 Esmasp.	Joanna	lund.
16 Teisip.	Alwiina	
17 Keisnäd.	Hinno	Külm

18 Neljap.	Kristohw	lähäb
19 Reede	Lot	☾ 3, 33' ö.
20 Laup.	Abraham	kangemaks.

Joannese tunnistus. Joann. 1, 19.

21 Pühap.	4. Kr. tul. P.	Pilwes.
22 Esmasp.	Beata	Külm
23 Teisip.	Zohwer	annab
24 Keisnäd.	Adam. Gewa	tagasi.
25 Neljap.	1. Jõulu P.	☾ 9, 46' h.
26 Reede	2. Jõulu P.	Külm
27 Laup.	Gew. Joann.	

Siimeon ja Anna. Luuk. 2, 33.

28 Pühap.	P. p. Jõulu.	ja
29 Esmasp.	Noa	udune.
30 Teisip.	Saawet	
31 Keisnäd.	Silwester	Lund.

11sel tõuseb päike t. 8, 53 min.; lähäb looja t. 2, 56 min.
 11mal " " " 9, 1 " " " 2, 58 "
 211sel " " " 8, 52 " " " 3, 1 "

Kroonu-pühad,
mis uue kiriku-saaduse järele ka Maa kiriku-
fudeš tulewad pidada.

1. Künlatuu 19. päawal. Meie suure Keisri härra Aleksander Nikolajewitschi walitsuse hakatuse päaw.

2. Künlatuu 26. päawal. Tsesaarewits'i Suurwürst auujärje pärija Aleksander Aleksandrowitschi sündimise päaw.

3. Jürikuu 17. päawal. Meie suure Keisri härra ja kõige Weneriigi Jšwalitseja Aleksander Nikolajewitschi sündimise päaw.

4. Heinakuu 22. päawal. Meie suure Keisri Proua Maria Aleksandrowna ja Tsesarewna Suurwürstina Maria Weodorowna nime päaw.

5. Heinakuu 27. päawal. Meie suure Keisri Proua Maria Aleksandrowna sündimise päaw.

6. Lõitufekuu 26. päawal. Meie suure Keisri härra ja tema Abikaasa kroonimise päaw.

7. Lõitufekuu 30. päawal. Meie suure Keisri härra Aleksander Nikolajewitschi II. ja ka Suurwürst ja auujärje pärija Aleksander Aleksandrowitschi nime p.

8. Nowembrikuu 14. päawal. Tsesarewna Suurwürstina Maria Weodorowna sündimise päaw.

Reidsinatšid kroonu-pühi peetakse nenda kui Paastu jutluse päiwi.

Keisri Härra Jšwalitseja sugufelts.

Aleksander II. kõige Weneriigi Jšwalitseja ja Keiser, ja ka Poolamaa Kuningas j. n. e., sündinud 17. Aprillil 1818.

Maria Aleksandrowna, Keisri Proua, sündinud 27. Juulil 1824.

Nende lapsed: 1) Tsesaarewits, Suurwürst ja Auujärje pärija Aleksander Aleksandrowits; sünd. 26. Weebr. 1845. Tema Proua Tsesarewna Suurwürstina Maria Weodorowna; sünd.

14. Now. 1847. Nende lapsed: 1, Nikolai Aleksandrowits, sünd. 6. Mail 1868. 2, Georg Aleksandrowits, sünd. 27. Aprillil 1871. 3, Ksenia Aleksandrowna sünd. 25. Märtsil 1875. 3, Michail Aleksandrowits; sünd. 22.

Now. 1878. 2) Suurwürst Wladimir Aleksandrowits; sünd. 10. Aprillil 1847. Tema proua Maria Pawlowna, sünd. 14. Mail 1854.

Nende lapsed: 1, Kirill, sünd. 30. Septembril 1876. 2) Boris, sünd. 12. Nowb. 1877. 3, Andreas Wladimirowitsch, sünd. 2. Mail 1879.

3) Suurw. Aleksei Aleksandrowits; sünd. 2. Jaanuaril 1850. 4) Suurwürstina Maria Aleksandrowna, Edinburgi hertsogi, prints

Alfredi proua, sünd. 5. Oktobril 1853. 5) Suurwürst Sergei Aleksandrowits; sünd. 29.

Aprillil 1857. 6) Suurwürst Paul Aleksandrowits; sünd. 21. Septembril 1860.

Keisri wennad:

- 1) Suurwürst Konstantin Nikolajewits; sünd. 9. Septembril 1827.
Tema proua Aleksandra Joosepowna; sünd. 26. Juunil 1830.

Nendelapsed: 1) Nikolai Konstantinowits; sünd. 2. Weebruaril 1850. 2) Olga Konstantinowna; Kreeka kuninga Georg I proua; sünd. 22. Augustil 1851. 3) Weera Konstantinowna, Würtembergi hertsogi Eufenia proua; sünd. 4. Weebruaril 1854. 4) Konstantin Konstantinowits; sünd. 10. Augustil 1858. 5) Dmitri Konstantinowits; sündinud 1. Juunil 1860.

- 2) Suurwürst Nikolai Nikolajewits; sünd. 27. Juulil 1831.

Tema proua: Aleksandra Peetrowna; sünd. 21. Mail 1838.

- Nende lapsed: 1) Nikolai Nikolajewits; sünd. 6. Nowembril 1856. 2) Peeter Nikolajewits; sünd. 10. Jaanuaril 1864.
3) Suurwürst Mihail Nikolajewits; sünd. 13. Oktoobril 1832.

Tema proua Olga Weodorowna; sündinud 8. Septembril 1839.

Nende lapsed: 1) Nikolai Mihailowits; sünd. 14. Aprillil 1859. 2) Anastasia Mihailowna; sünd. 16. Juulil 1860. 3) Mihael Mihailowits; sünd. 4. Oktoobril 1861. 4) Georgi Mihailowits; sünd. 11. Augustil 1863. 5) Aleksander Mihailowits, sündinud 1. Aprillil 1866. 6) Sergei Mihailowits, sünd. 26. Sept. 1869. 7) Aleksei Mihailowits, sünd. 16. Detsem. 1875.

Keisri õde:

Suurwürstina Prinses Olga Nikolajewna, Würtembergi Kuninga Kaarel Wridrik Aleksandre proua; sünd. 30. Augustil 1822.

Leihtenbergi Prints Maksimilianilapsed:

- 1) Maria Maksimilianowna; sündinud 4. Oktoobril 1841. 2) Nikolai Maksimilianowits; sündinud 23. Juulil 1843. 3) Eufenia Maksimilianowna; sünd. 20. Märtsil 1845. 4) Eufenia Maksimilianowits; sünd. 27. Jaanuaril 1847. 5) Georg Maksimilianowits; sünd. 17. Weebruaril 1852.

Suurwürstina Prinses Katariina Mihailowna, Mecklenburgi Strelitsi Hertsogi Georg August Ernst Adolw Kaarl Ludwikt proua; sündinud 16. Augustil 1827.

Täadaandmine,

mil raamatud posti pääle peawad äraantud saama.

Raha kirjad, patid ning muud hinnawäärilised paberid ja dokumendid, wõetakse iga esmaspäaw, tefnädal, neljapäaw ja laupäaw enne lõunat, tello 9fast tunni tello lni wasto ja muud kirjad, tui neil tembelduid kuwärid eht postmargid peal, wõiwad iga päaw ja igal aeal, selle tarbeks wälja pandud fasti sisse pandud saada. Kirjad mis wäljamaale lähwad, peawad ülemal nimetatud päiwil enne lõunat postkontoris äraantud saama. Raha raamatud, patidid ja muud hinna wäärilised paberid ning dokumendid antakse neilsammal päiwil ja aeal wälja, mil neid wastowõetakse, aga peab sellel, tes ise kirjutada ei mõista, kirjutaja kaajas olema, tes wastowõtmise üle postiraamatusse peab kirjutama.

Laada päiwe näitus.

N ä ä r i = f u u ,

7mal Orgital, 2 pääwa, Tartus, 3 nädalat ja Wõrus lina laat. 7. Heinaste lina laat, 2 p. 10. Haapsalus, 2 p. 17. Kolowereš, Lääne-maal, 2 p. 20. Wõru linnas. 25. Pernus, hooste ja lina laat, 3 p. ja Wolmaris lina laat. 26. Reblaste-mõis., lina laat, 2 p. 27. Rakwere-linn., 2 p. Raplas, 3. Reedel pärast Nääri p.

R ü ü n l a = f u u ,

2sel Paldiskis, ja Wõrus. Walfas ja Willandis, saksa laat, mõlemad 8 p. 4. Tartus, lina laat. 6. Narwas, 4 p. ja Paides. 8. Walfas lina laat. Pihulas, esmaspäawal enne Wastlap. 15. Willandis lina laat; Riigas hobuste laat, ja Wõnnus lina laat. Audrus, reede enne Wastlap. 22. Wõrus saksa laat 8 pääwa. 27. Lemsis lina laat.

P a a s t u = f u u ,

1. ja 2. Bårkeni mõisas, Allendormi kiriku juures, hob. laat. Keila kiriku juures esmasp. pärast 3. püha paastus, 2 p. Palmfi mõis., Tallinna maal, pääw pärast lihawõte pühi. Willandis, nädal pärast Suurt Neljapäawa.

J ü r i = f u u ,

10. ja 11. Wõru linn. Kauba laat. Ubenurme kih. Luudingi laat. 20. Ruhjas ja Anijõe-mõis. Harju Saani kih. 25. Wana Sakkenhowi-mõis.

L e h e = f u u

9mal Råbinaš.

J a a n i = k u u ,

11mal Wõnnu=linnas, 7 p. ja Tshernas. 16. Rakwere=linnas, 2 p. 20. Kiigas, 3 näd. Tal=linnas, sakfalaat, 2 näd., Paides, ja Palmfi mõisas, Tallinnamaal 3 p. 20. Wõru=linnas. 22. Willandi linnas 2 p., Paju mõisas, Saaremaal 2 p. 26. Tarwaste mõisas. 27. Tallinnas ja Walkas. 29. Tartus.

H e i n a = k u u ,

21el Pernus, ja Karksi-mõisas 10. Kuresaare linnas, saksa laat, 12 p. 20. Pernus, saksa laat 3 näd., ja Kiigas willa laat, 3 p. 26. Wolmris.

L ö i k u s e = k u u ,

11el Saaremaal, Tamma kihelkondas, Sere-mõis., 3 p. 7. Wõru linnas. 10. Lemsi=linnas, Moisekaste-mõis. Wõru=maal, ja Walga=linnas. 15. Helme-mõis. 24. Rose=ja Roosi-mõis., Wiru=maal. 27. Uue-mõisas, Willandi=maal. 27. Killingi=mõisas. 29. Lelle=mõisas. 30. Kaantso=mõisas.

M i h k l e = k u u ,

21el Abja-, Tammiste= ja Torke mõis. Saare-

remaal. 4. Råbina=mõis. 6. Saakeperi-mõisas, Helme kih. 8. Rõuge mõisas ja Tartu linnas. 9. Adseli-, Kastna= ja Purtniko=mõis. 10. Mõnniste-, Patkul= ja Oidre=mõis. Paide=linn. Wanas Salatsis, Sõrgaweres ja Muhumaal, Suures mõisas. 13. Põdravere mõis. 14. Antso=mõis., Uue-mõis. ja Haapfalo=linn. 15. Kuresaare= ja Põltsamaa=linnas, Koorte= ja Salatsi=mõis. 17. Kirepil, Tartumaal. 18. Audru=mõis. 20. Wandra=mõis. ja Narwa linnas. 21. Paldiskis, Sanno=mõis. ja Wolmeri=linnas. 22. Palmfi mõisas, Tallinna maal. 24. Tõhwi, Lihula-, Willandi= ja Wõru=linnas. 26. Tallinnas, ja Kuresaare linnas. 29. Mihkli kiriku juures; Reblaste= ja Keila=mõis. Walga= Rakwere=, Tartu= ja Wastse=linnas. Pernus, esmasp. ja teisip. enne Mihkli p. Tõdelehtmes, Harjumaal nädal pärast Mihklit. Raplas, 1. reedel pär. Mihklit.

W i i n a = k u u ,

11el Heinaste mõisas 2 p. ja Kaarma Suures-mõisas. 2. Waste=mõis. 4. Koloweres. 5.

Råbinaš ja Uwinurmes, Pohusoo küla juures, 2 p. 6. Tarwaste = mõis. 7. Wõrus lina laat. 9. Lemsi = linn. ja Taali wabrikus. 10. Kåo = mõis. 11. Wana Sakkenhowi = mõisas. 13. Matskiwi mõisa. 15. Lustiwere = ja Weški = mõis. 16. Wõnno = linnas. 18. Sindi mõisas. 19. Kullina mõisas, Tallinna maal. 20. Wåndra, Kausa mõisas. 23. Wolmeri = linnas.

T a l w e = k u u ,

1. Ise Tartus, lina laat. 5. Paides, lina laat, 2 p. 6. Patti mõisas, lina laat. 10. Mustwee = külas, ja Wõru = linnas. 15. Wigalas, Läänemaal, lina laat, 2 p. ja Woltweti = mõis. 20. Walga = linnas lina laat. 25. Willandis ja Wolmaris lina laat.

J ö u l u = k u u ,

5. mal Põdraweres, lina laat. 5. Råbinaš. 10. Paides ja Wõnnus, lina laat. Märjamaal, 3. Kristuse tulemise püh. Pernus, esmaspäaw ja teisipäaw enne Jõulu. 27. Walkas.

Wahwa soamees Martin Goolin.

Wana Preisi paganate aeal sündinud jutustus.
(1261—1295.)

Kes Pillaust läbi Saamland'i Rõõnigsberg'i läheb, läheb ühest suurest metsast, mis nimestatud linnade ranna ääres kaskwab, läbi. Selle metsa nimi on Kagoornise nõmmik, kõige ümberkauduse rahwale tuttav ja tähtjas. Säälsamas metsas on kaks üksteise lähedal seisawat kõrtsi, kenneist üks „Põdra kõrts“ nimetatakse, mis osast Preislaste pärast, kus ükspäinis weel põdrade eluase on; teine aga, kelle nimi „Neljawenna kõrts“, on natukene tähtsam ühe endise aea mälestuse samba pärast, mis teekäijat tähele panema meelitab. See on üks puust sammas, mis ülalt neli habemikku raudkübaratega meeste päid näitab ja sellepärast siis ka „Neljawenna sammas“ nimetatakse, kelle üle alamal täielikku seletust anname.

Kui aastal 1261 wanad Preislased, kes
sell' aeal alles paganad oliwad, Saksa rüütli-
ordo wastu sõdisiwad ja ühe aea Kulm'i
linna ümberkaudsid maid wõidurikkalt rüü-
tasiwad, wedasiwad nemad ühe hulga wangisi
eneistega ligi, et neid oma jumalatele ohwer-
dada. Nende waeiste wangide seas oli ka
Martin Goolin, üks kodanik Kulmist, ja
tema naisest õde. Tema teised sugulased oli-
wad juba enne äratapetud saanud. Goolin
oli sell' aeal alles noor poisike, aga wäljastpidi
siiski tugewa kehaga. Kätest ja jalust seutud,
fai teda teiste wangidega ühtlase ühe lähe-
ma õnnistatud jumalate paika weetud. Wa-
gusi ootas ta oma surmatundi. Peaaegu
sest hoolimata nägi ta, kui üht teise järele
tema selfilistest ära tapeti. Aga siis, kui
preester tema õrnalt armastatud õe (sõsara)
külge kät pistis ja saatana koledusega selle ihu
lõhki ja tükkideks lõikas, nenda et waene õn-
netu hirmsat piinalist walu pidi kannatama,
ja pitkamööda hing ihust ära lahkus, tõuuis
Goolin'il seda nähes hirmus tuline wiha, mis

tema südant leegitsewa kättemaksmisele kihu-
tas ja Kalewi poea jõuudu temale andis. Ühe
rapsuga tõmmas ta omad wangistuse paelad
kätti, ja üks hoop tema rusikast, põrutas wa-
hisoldati surnuks. Nuttu rabas ta nüüd te-
ma kiwist tapmise-nuia kätte ja keerutas seda,
nagu oleks see pilliroog olnud, enese pää üm-
ber. Kõik pihuks ja puruks lüües, mis ees
juhtus olema, tegi ta rutuste teed enesele selle
mõrtsuka preestre juure, ja enne kui selle wa-
hid oma äkilise nähtud õnnetuse ehmatusest
toibunud saiwad, oliwad juba kõik purustatud
päädega surnut maas. Suure kisaga karga-
siwad nüüd wihaastatud paganad oma preestre
mõrtsukale kättemaksmas; aga iga hoobiga
näitas Goolin'i jõud juure kaswawat. Kuhu
aga tema nui puutus, saäl surm kannul oli,
ja ei jätnud enne mitte järele, kunni wiimane
waenlane maha põrutatud oli.

Waenlaste surnukehade seast otsis ta oma
armsa, koledaste teutatud õe surnukeha ülesse.
Õrnliku hoolusega wõttis ta seda kallist ihu
oma õla pääle ja kandis kesi waenlaste seast

läbi, Saksa ordorüütlite laagrisse. Preisi sõamehed nägiwad teda küll oma koormaga minemat, aga hirm tema eest pidas nende käed finni; sest n'ad pidasiwad Goolin'it ärawõitmataks meheks, ja et n'ad isi oma silmadega seda nägiwad, mis neil koguni uskmata oli, mis ta neile praeguSte teinud, ja sellepärast keegi temale tee pääle ette minna ei julgenud, lasksiwad n'ad teda rahuliste ordo laagrisse minna.

Siin oli Goolin'i esimene mure oma armsa dele üht pühalikku matmist walmistada. Wagad ordorüütlid oliwad temale selle asja juures abiks. Kuuga sai see kalliste ostetud furnukeha õnnistatud mulda pandud. Tema haua pääle laskis Martin Goolin põlwili maha ja tootas kindla wandega tema mõrtsukatele igawest kättemaksmist ja tagakiusamist.

Ta astus nüüd ordowäe sekka teenistusesse ja käis igal pool nendega Preisi paganate wastu sõdimas. Üksna uskmata oliwad need teud, mis Goolin nüüd tegi. See kõla tema waprusest, täitis waenlaste südamid suure

hirmu ja ahastusega; sest, kus ta ennast ilmutas, saäl põgenesiwad kõik tema eest ära; isigi tema nimi ajas juba julgeid ja südamelikkusi Preislasi põgenema. Kõrgeste aga auustas rüütliordo seda wahwat mõitlejat ja tegi temale igapidi auu; isigi landmeister ka, — sest ülem- ehk kõrgemeister elas seekord kangel Weneetšias — ja lõi teda ritteeriks ehk rüütliks.

Nii wahwaste kui ka ordo raudriide mehed Preislaste wastu mõitlesiwad, ei mõinud nemad seekord oma ülekäte lainud alamate wastu mitte seista ega neid eneste alla tagasi sundida, et küll mõned üksikud waprud mehed ja nende päalik ehk juhataja wahwaid tegusi tegiwad; kadunud õnn ei tahtnud mitte enam tagasi tulla. Pea ei julgenud nemad lageda lahingipõllu pääle oma mõitja Preislaste wastu mitte enam wälja tulla; pidiwad aga suuremalt jault rõõmsad olema, kui neil weel korda läks, oma kindlusi ja linnasi nende eest kaitsema. See ei mõinud aga meie wahwa Martin Goolin'i tulist kättemaksmise himu mitte

ära kustumata. Ta palus ja sai landmeistre kätte luba, isi oma kää pääl waenlastega sõda pidada.

Temal olivad kolm truud sõbra, kes kõik julged ja waprad mehed olivad. Nende nimed olivad: Hans Roobezoll, Konrad Stoobemeel ja Klaus Diibel. Nendega ühendatud, pidas ta alalist sõda oma surmani wihkatud waenlaste wastu. Smelikud ja wägewad olivad nende nelja meeste teud. Pea olivad nemad kõige maa läbi „nelja wenna“ nime all tuttawad ja ühtlase ka kardetawad. Terwe Preisi wäe kihutasiwad nemad põgenema, ja langesiwad sagedaste, kui keegi uneski seda polnud mõtelda mõinud, kesi nende laagrisse ja tegiwad saäl hirmsaste tööde, ning wõitsiwad sedawiisi üsna kindlad ja ärawõitmata kindlused ja linnad enesete kätte.

Nenda olivad nemad ka seda tugewat kindlust, mis Saamlandis Ragoornise nõmmikus on, uimega Konoweidit, tormiga ära wõtnud. Landmeister kinkis seda kindlust kõige

siinamaalse wahwa tegude eest Goolin'ile ja tema järeltulijatele päriseks. Goolin wõttis oma kolme sõbraga nüüd eluaseta sinna kindlusesse ja kääsiwad saält ühtepuhku Preisi paganaid tagakiusamas, tegiwad neile raakimata kahju ja ajasiwad igat nende nõuud ja ettemõtet nurja, mis n'ad kindluse tagasi wõtmise pärast wälja arwanud olivad.

Wiimaks aga hakkas kaua kadunud sõadonn ordorüütlitele jälle wastu naeratama; sest, juba julgesiwad n'ad oma wastastele lageda pääle wälja astuda, kus Goolin ikka esimene oli ja tugewa kääga waenlastele pihta panni. Üksteise järele langesiwad nende juhatajad kõik lahingis, ja kõige wiimaks ka see julge ja wahwa Herkus Monte, siis jäi wõit täieste ordowäe kätte. Pea oli kõik Preisi maa jälle ära wõidetud ja ordo walitsuse alla saanud. Aga ka nüüdki ei olnud Goolin'i kättemaksmise himu oma õe pärast veel mitte otsa saanud. Nii kaua kui üks Preislane oma paganate jumalatele veel ohwerdas, ei arwanud ta oma wannet, mis ta õe haua

pääl finnitäs, mitte weel täidetud olewat, waid kiusas oma kolme seltsimehega igal pool neid taga, ega annud kusagil rahu, kunni need wiimaks oma lähema sugulaste Leedu rahwa juure põgenenud olivad ja saäl warju leidnud. Aga ka saälgi tõuusi tuli jälle, ja „neliwenda“ olivad Leedu rahwal pea nenda sama kardetawaks saanud, kui enne wana Preislastele.

Raua sõdisiwad nemad kui wõitjad ühesuguse õnnega. Suba hakkas wanadus nende juuksid halliks wärwima, aga ikka seisiwad nemad omas täies jõuus ja ihurammus, waenlastele hirmuks, kõrgeste auustatud ordorüütlastest ja kõigist kristlastest.

Aga õnn ei jää inimesele mitte igaweste truuks, waid taganeb ka ära; nenda meie wahwa mennadele ka.

See oli aastal 1295, saäl istusiwad uhel lõbusal õhtul meie neli wana wäpert wenda üheskoos õhtusõdamaaeal oma kindluse ees wäljas. Mureta olivad nemad oma sõariistad eneste kõrwa puude oksa riputanud. Mõdu-

peeger käis tihti ühe käest teise kätte ja jutt jooksis sorinal kõige wõitlemistest ja wõitusest, mis n'ad ärateinud olivad, ning wandusiwad wennalikult üksteisele surmani truuks jääda. Saäl murisewad korraga lähemast metsast nooled nende poole ja — Klaus Diwel langes surnult oma seltsimeeste jalge ette maha. Tulise wihaga kargasiwad teised istmetelt ülesse ja silmasiwad kurjategijat otsides. Metsalise kisaga kargasiwad nüüd igalt poolt waenlaste hulga metsast meie sõbrade päale, kelledele aga waewalt aega oli oma raudkübaraid puude otsast maha wõtta, paha panna ja mõõgad ning kilbid kätte tõmmata; sest juba kurjategijad tungisiwad nende kallale.

Hirmus kange wõitlemine algas nüüd. Tihti üksteise ligi hoides, selg selja wastu, niitsiwad nemad oma laia mõõgadega kõigest wäest waenlasti maha. Suba hakkasiwad kurjategijad kartma ja taganema, ja wõit jälle meie sõbrade poole jääma; saäl wiiskas ennast üks Leedu ülemast kawalaste maha, n'agu oleks ta raskeste haawatud saanud, rabas ruttu

Konrad Stoochemeel'i jalge ümbert finni ja
kiskus teda maha, keda teine mitte tähele ei
olnud pannud. N'agu tiiger, kargas kurja-
tegija mahakukkaja päale ja pistis oma lühi-
kese mõõga temale rindu, nii et teine rõgise-
des hinge heitis.

Paganate julgus kasvas nüüd jälle; kahe-
kordse rammuga ja kindla mõdulootusega tun-
gisiwad nemad uueste nende kahe wastasniku
kallale; aga pidiwad siiski jälle taganema.
Kuhu aga need endid pöörsiwad, saäl lange-
siwad kõik nende wägewa mõõga hoobide alla,
ja waenlased tõmmasiwad endid uueste tagasi,
nendele ruumi andes; aga tungisiwad ikka
jälle päale. Wiimaks langes ka Roobezoll
haawatud ja werine üleüldse, ühest noolest
trehwatud, maha. Nüüd seisis Goolin üksi
weel oma waenlaste keskel. Hirmus ärasõoja
tuline wiha süütas tema südant põlema, kui
wiimane tema armsa seltsimeestest langenud
oli. Kalewi poea jõuud tungis tema läbi
soonte, ja seesama pöörane meel, mis siis te-
ma päale tuli, kui tema õde waenlased piina-

siwad, wõttis nüüd jälle tema üle wõimust.
Ta wiskas kilbi enesest ära, hakkas mõlema
kätega mõõgapäraft finni, tormas kesk waen-
laste sekka ja raijus kõigest wäest enese üm-
ber, surma ja hukatust lautades. Keegi ei
wõinud niisuguse pöörase meelel lõhkujat wastu
seista, waid kõik langes tema ees n'agu pilli-
roog maha, ja mõne minutiga oli wõitlemine
otsas. Metsalise hulgumisega põgenes waen-
laste hulk ära; ja n'agu wälja raijutud kuju,
jõi wõitja üksi werise lahingi paiga päale —
see ainuke elaw sadande surnute seas. Sää-
l kukusiwad tema silmad langenud sõbrade päale
— ja tema jõuud oli nüüd korraga otsas.
Üksi ja waeseks jäänud, seisis ta saäl; kõik
mis temal armas olnud ja mis teda armas-
tanud, oli nüüd korraga kadunud, ja see
tundmine ja mahajaetus rõhus teda wäga,
Pisarad langesiwad temale silmi, kui ta oma
wennaliku sõbrade kehade juure ennaft maha
laskis. Armastuse muretsemisega kandis ta
neid sinna tamme puude alla, kus nemad lü-
hikese aea eest alles rõõmu oliwad maitsenud;

aga muidu tema kindel astumine oli nüüd kõikum. Oma raudkõbaraga tõi ta wet ja pesis nende haavad puhtaks, siis wõttis nende hiilgawad raudriided tamme-oksast maha, mis n'ad äkilise pääletuleku pärast enam aega selga panna ei saanud ja kelle pärast ka see õnnetus neile nüüd oli tulnud. Ta pani neile need selga ja nende sõariistad ka weel juure, kui ta enne neid puhtaks oli teinud, siis tõi ta kirstu ja labida, kaewas sügawa haua tammede alla ja pani oma armsad seltsimehed sinna sisse, puistas puulehta päale, wiskas siis mahalõõdud waenlaste sõariistad kui lepinguks weel juure ja lükkas haua kinni. Haua päale pani ta ühe tugewa risti, mis ta isi tegi ja pidas niihästi pääwa kui õõse saäl wahiti, ega kuulnud hiljemine ühte sõnagi tema suust. Kaks nädalid istus ta nenda tummalt saäl, südameliku waluga oma truuid sõbru taga leinades. Seda leiti ühel hommikul külm ja surnut, paa haua künkast wastu toetatud. Landmeister Meinhard von Querfurt, kui temale Goolin'i surmast täadust antud oli, sõitis isi

ordo ülemate ja auusama rüütlitega Konoweid'e kindlusse, et selle auusa ja wahwa sõamehele weel wiimist auu teha. Kõige suurema ilu ja rüütliku auuga sai Goolin oma seltsimeeste kõrwa maha maetud ja sinna päale üks sammas ülesse saetud, kelle ülemise otsa neli raudkõbaratega sõameeste pääd kunstlikult wälja lõigatud olivad. Seda sammast nime-tadi „neljawenna sammas“, ja see nimi liigub praegu weel saälse rahwa suus.

Weel täna pään seisab see sammas saäl, saab aga wahel haritud, aga sellisamal moodil ja näul peetud, kuidas see algusest olnud, ja mõnigi teekäija pöörab omad sammud sinna poole ja jääb tõlise mõttedega seda wanaaea mälestust waatama.

Kuidas haawu parandada.

Haawu ei saa ega wõi mitte ühel wiisil parandada, sest et n'ad mitmesugused on: suu-

red, pisukesed, uued, wanad, raijutud ehk lõigatud, pistetud ja muljutud. Kõik seda tuleb tähele panna, kui inimene haamu tahab parandada. Esiteks võtame uue haavade parandamist ette. Kui need mitte suured ei ole ja üsna uued, raijutud ehk lõigatud on, siis võib neid varsti kuiwa nartsakuga ehk kasepuu walge koorega ehk tubaka lehega kinni pandud saada. Säär juures peab aga haav õige hoolega tasa kooku litsutud saama, nenda et haawa ääred üksteise wastu seisawad, siis paraneb niisugune haav pea, kui aga tuult ehk õhku sinna ligi ei saa. Ka võib rohelist plaastert sinna pööle panna. Seda plaastert tehakse nenda: seks saamad raudreia rohud võetud, kui n'ad alles õitsenud. Sied nopitakse ära, ja lehed kistakse warrede küllest maha. Kui see töö walmis on, võetakse õisi ja lehta kuus peu täit, nii palju kui peusse mahub ja pannakse nii suure paja ehk katla sisse, et kahetsa toopi hääd kangel õlut pööle kallata võib, kus wahete wahel ka ümber liigutama peab. Teisel pööwal pannakse se-

dasama pada ehk katelt rohtude ja õllega tulele, ja sinna juure pannakse nüüd weel üks nael soku ehk lamba raswa ja nendasama palju ka mee-waha ja waiku. Aga see kõik peab enne peeneks tehtud olema. Peab aga tihti ka ümber liigutamama. Nii pea, kui see tulele pandud on, pistetakse üht keppi otse püsti, kestele katla sisse ja võetakse jälle wälja, kellest näha võib, kui kõrges rohu materaal seisab. Sest saadik siis, kust kepp märjaks saanud, jagatakse marga kohta kepi pööle kolme osasse. Aga seda segi peab ikka sagedaste nii kaua ümber liigutama, kuni kolmas osa keetes ära kahanenud on, mis kepiiga järel katkudes näha võib. Kui nimetatud osa ära keenud, siis kallatakse see üle jäänud wedelik kohe tulelt võttes ühe seks walmis pandud puhta koti läbi nõuu sisse ja pigistatakse nii kaua kuni kõik wedelik paksum läbi koti wälja nõrdunud on ja lastakse siis külmaks minna, mis kui waha rattas nõu sees õlle pööle hangub. Seda võetakse ja pannakse kuiwa, aga mitte soja koha pööle, hoolega paigale.

Sedasama plaastert mõib kõige muude plaastrete asemel pruukida ja haavu paran-
dada.

See õlut, mis veel nõuu sisse jäi, mõib plaastre raasukestega, mis õlle sisse jäänud, uueste jälle pisukese tule päale panna ja seni kaua keeta, kuni see nenda paksums saab, kui mesi. Seda pannakse siis pisukeste pottide sisse paigale ja seutakse tugemaste põie na-
haga päält kinni. Seesama salw ehk plaas-
ter on väga hää sügawa paise haawadele, mis naljast parandada ei taha. Sellega saa-
wad linase riide narmad ära määritud ja siis haawa sisse pandud.

Seda plaastert peaks iga inimene enesele tegema, sest et seda tihti tarwis läheb, sest et seda niisuguste asjadest tehakse, mis hõlpsaste saada mõib ja ka üsna kerge teha on.

Teisels: Kui haaw suur on ja palju werd jookseb, siis peab esmalt werd kinni katsuma panna, ja seda mõib spiiritusega teha, nii kui järele tulew õpetus seda seletab. Raudreia rohu lehed saawad peenikeseks lõigatud ja pu-

deli sisse pandud, nii et see ju pea täis saab, siis täidetakse seda spiiritusega. Esimesel, teisel ja kolmandamal päawal mõdetakse üks ehk kaks kord korki pudeli päält lahti, aga pärast seda pannakse seda kõwaste kinni ja lastakse sell' wiisil seista. Ja siis kui seda tarwis tuleb ja sellega uut haawa kaetatakse, siis weab niisugune haaw ennast kokku ja weri jääb kinni.

Uga kui see spiirituse segi mitte ei aita, siis on sooned wiga saanud. Siis peab nii palju taela mõdetama, kui seks tarwis läheb ja haawa sisse pandama. Ja kui mitte taela ei ole, täitku peeneks tõugatud sütega haawu täis; küll see ikka aitab. Kui weri kinni jääb, siis pannakse puhta linase riidega haaw kinni, kuni mada sinna sisse sünnib, ja siis pannakse rohelist plaastert päale.

Kolmandaks: pistmise haawadest. Niisugu-
sed haawad ei jookse mitte werd, waid pais-
tetawad kangeste üles. Nende haawade pa-
randamiseks mõdetakse haberuuti, kummeli ja raudreia rohtusi, igast ühest ühe palju, siis

lõigatakse peenikeseks ja keedetakse kasina meega kord ära, walatakse kahe kopiku ehk ka kolme eest wiina (karakast) pääle, liigutatakse sojalt ümber ja pannakse siis seda segi haawa pääle. See on kõige parem rohi.

Kui haawa sees üks ja teine kond wigaseks saanud, siis peab inimene ennast pikkema aea pääle arsti wõi tohtre hooleks andma; sest sinna läheb enam arstimist tarwis, kui siin ette öölda tohime.

Reljandaks: muljutud ehk öerutud haawad. Niisuguste haawade pääle pannakse kolmel esimestel päawadel kummeli rohutu piimaga keedetud ja pärast seda siis esiteks rohelist plaastert.

Wiendaks: hullu koera hammustamisest. Seda haawa peab lastma hästi werd jooksta, sibulast ja mädarõigast pääle panema. Parema on, kui niisuguse haawa pääle kuppukohe lastakse, ja et kupu sarwed hästi kangeste kiskuwad. Veel parem on see, kui haawa tulise rauaga wälja põletatakse. Aga

arsti juurest peab ka siiski ikka rutuste abi otsitama, kes asja paremine tunneb, kui muu teine. — Kui koer ka küll mitte hull poleks olnud, waid muidu wihaga inimest kiskunud, on niisugune haaw ikka enam karta, kui muu teine. Sellepärast peab wihase koera hammustatud haawa pääle sibulast pandama, ja lastakse esite mada jooksta, enne kui teda plaastrega parandama hakatakse.

Kuuendaks: wana haawadest. Kui niisugune haaw isienest on sündinud ja juba liig wanaks saanud, siis on ikka arsti rohtusi tarwis pruukida, sest et niisugust wana wigaga üksi seesuguste rohudega parandatud wõib saada, mis sisse antakse. Aga siis, kui haaw wäga walutab, wõib ka piimaga keedetud rohtusi nartsuga pääle panna; aga kui haaw wäga palju mada jookseb, siis peab piimaga keedetud raudreia rohutu pääle panna. — Ja kui niisuguse haawast punane wesi wälja jookseb, mis kangeste haiseb, siis keedetakse porikandi juured piimaga pudruks ja pannakse seda pääle. Aga haigele peab ikka kinnitatud

saama, et ta arsti juure läheb ja temale oma wiga näitab.

Aga kui m'e küsida tohime: kust sünnivad niisugused wanad pitkalised haawad? Kui keegi selle pääle õiget wastust ei tea anda, peame isi ütlema: Rõigesuguste haigustest, mis salaja ihu sees on; aga isiaranis sügelistest, kui n'ad ihu sisse aetud on ja mitte korra pärast arstitud ei ole.

Et hoia end siis puhtaks sa,
Nii meelt, kui ihu, kata ka,
Ja ole kassin, agar, hää:
Küll siis saad terwem olema,
Ja rõõmu julguis on su kää.

**Sest, kui naba asemelt ära võl-
dakse olewat.**

Kas siis naba tõeste asemelt ära tõsta võib? Ei koguni! Kui raske koorma tõstmise ehk kandmise läbi naba kohal walu tunda

on, võib küll olla, et mõni õrn soon ihus katkestanud, ja siis ütleb inimene, et naba asemelt ära on. Aga see on selge wale. S'al ei ole muud, kui kõhu walu, mis tõstmise läbi sündinud. Siks saab toobi täis keewa wet näpu täie kummeli diede pääle kallatud ja siis, kui natukene tõmbanud on, haigele juua antud. Selle wastu on ka see suplemine hää ja kõhtu hoolega tasakeste õliga õeruda. Ka pannakse kotikest kummeli, koi, münti, salwei ja teiste rohtudega, mis hääd haisu annawad, täidetud ja sojalt kõhu pääle panna. Ka võib hullu-koera-rohtu, mis kanepi õliga keedetud, kõhu pääle panna, küll siis walu lõpeb.

— Seest pruukimiseks võib ka veel arnika rohtu kolme sõrme täis võtta ja poole toobi täie õlega ära keeta, siis seda ära kurnata ja ühe jau 4 tunni ja teist jagu tunni pärast ära juua.

Mõned panewad potti ehk klaasi n'agu kupu sarwe naba pääle, mis päris rumal mõte on, uskudes, et naba asemelt ära on. Aga mida suurem pott ehk klaas on, seda enam wiga

mõib sest ihu sees sündida. Rõige suurem
 wiga tuleb siis ka weel seeläbi, et foolikad
 kubemesse langewad, mis siis palju rohkem ja
 wähem parandada mõib, kui kõhu walu ehk
 nenda ööldud: „naba asemelt ära.“

Kui klaasi naba pööle pannakse, siis saab
 seeläbi walu küll kõhus waigistatud ja mõib
 ka seks ühel wiisil abi leida. Aga selle tar-
 beks mõetakse kaks pisukest wiina klaasi. Meid
 ei pea aga mitte üksi naba pööle, waid sinna
 kohta pandama, kus walu tuntuks, siis saab
 sest enam abi. Ka ei pea seda mitte saunas
 ega ka wäga tihti jälle tehtama, waid kui keegi
 niisugust kõhu walu tihti tunda saab, otsegi
 arsti juurest paremat abi rohtu.

Maljakad tükid.

Üks ihnuks mees, kes alati teiste naha pääl
 liuugu lasta tahtis, nägi ühel öösel unes ühe
 oma naabre juures wõderusel olewat. Temale

toodi kallist marja sahwiti ette, aga lusikas
 puudus. Mees mõtles: „Mis ma sest puna-
 sest leemest muidu waatan, kui lusikat ei ole?
 Küll ma teine kord tõstmise riista isi ligi wõ-
 tan.“ — Teisel õhtul, kui ta jälle magama
 heitis, pani hää suure lusika enese ette laua
 pööle ja ütles: „Küll ma nüüd nende ihnuks-
 kaeladele näitan, mis ma teha wõin!„ Selle
 pööle uinus ta magama. Aga kahju! Ei
 tulnud enam niisugust unenägu ette. Teisel
 päawal pahandas ta wäga selle üle, üteldes:
 „Sah, nenda mõib üks sõber teist narrida ehk
 pilgata: paneb küll leeme ette, aga ei anna
 lusikat ligi, ja kui sa isi ligi wõtad, ei anna
 ta s'ule enam! Niisugused ei ole kellegi sõbrad!“

Niisugusid ja sellesarnatsid unenägusid nä-
 gewad palju need, kes üksi teiste käest saada
 tahawad, aga mitte anda.

Kord nägi üks ebausuline mees üht komeeti
 (sabaga tähte) ja küsis ehmatades oma seltsi-
 mehe käest, kas see mitte jälle uut Türgi sõda
 ei peaks tähendama? Teine, kes targem oli,

ütles: „See on üks komeet ehk sabaga täht, ja ei tähenda mingisugust sõda.“ — „Ah, see on komet?“ ütles esimene immeks pannes. „Mis kometit ta siis teeb? Ma olen kuulnud, et linnas ikka kometi tegijad olla, ja nüüd on maal ka näha!“ — „M'ul on praegu tallis üks komeet ehk sabaga täht“, vastas teine. „Eks too teda siia, et ma ka seda kometit näha saaks,“ küsis esimene. Külamees tõi oma ruuna tallist wälja ja ütles: „Waata, kas 'pole suurem ja ilusam jaba kui sellel, mis taewas paistab?“ Ruun lõi takka üles — ja mees langes maha ning ütles: „Sina ka oma kometi tüliga!“ — „Ei!“ vastas ruuna peremees, „kust ta siis kometi tükk on? Ta on ju terve komeet isi!“

Kaks wana tüdrukud läksiwad kord ühe kaardimoori juure, temalt täadust saama, kas n'ad mitte ometige ükskord mehele ei peaksa saama? Kaardimoor pani kaardid wälja, waatas natukene aega ja ütles siis mehele mineja himulistele: „Teie ei saa mitte enne mehele,

fui ühe poisimehe aset ilma tema nägemata ümber pöörda saate.“ See oli ka kord mehe himuliste tüdrukutele õnneks läinud, seda teha. Aga kaardimoori ettekuulutus jäi siiski waleks.

Kord palkas üks peenes riides kelm wana hommikul kellu 3 aeal kaks tödmeest enesele, kes teda mitte ei tunnud, ja lubas neile hädad pöördma palka anda. Meestele, kes just tööd otsisid, oli see kui taewast antud õnn, ja tegiwad kauba ära. Kelm wiis neid ühe kiwi katusega maea juure ja ütles, et ta tahta kiwid pöördma maha wõtta lasta ja papi (paberi) katust asemele panna. Kõikis aga mehi ka hädasti tasakeste neid ära wõtta, et mitte mõni katki ei läheks, sest ta tahta neid ära müüa, läks siis isi minema selle lubamisega, et ta warsti jälle tagasi tulla. Mehed, kes teda majaperemehe arwasid olevat ja midagi paha ei täadnud mõelda, hakkasid ka kohe tubliste tööle. Kui maea omanik üles ärkas ja seda kobinat kuulis, tuli ta kohe wälja ja nägi oma ehmatuses kaunis hulk katust juba

päält ära mõdetud olemat. Silmapilk laskis ta ilmasüüta kurjategijaid finni siduda ja wiis neid kohtu kätte, kus mehed oma asja seletama pidiwad. — Igauks olgu ettemaatlik, et ta kelmidest petetud ei saaks ja kimbatusse ei sattuks.

„Tänamata meel on maailma palik!“ ütles üks metsawaht oma seltsimehele. „Mäete seda meest saäl meite ees minemat? Ma päästsin ükskord tema elu, ja nüüd ta ei teretagi mind korda!“ — „Mis wiisi tema elu päästsite?“ küsis teine. „Riskusite teda weest wälja wist?“ — „Ei,“ kostis metsawaht, „ma lasksin jahi pääle terve laengu jänese haawlid temale ta karmu mütsi sisse. Oles ma pisut madalamale lastnud, siis oleks ta elu otsas olnud!“

„Kuule, Suhan,“ ütles peremees Mihkel oma sulasele, kes surma kartis: „kas tead, kuidas surma eest ennast hoida wõib! Mii kui see juba tuttav asi on kui surm tuleb, et siis jalad ikka enne külmaks lähewad, kui teised

liikmed, selle wastu wõid sa üsna hõlpsaste ja odawalt abi leida: kui sa tunned kui surm su kallale tikub ja jalad külmaks minema hakkawad, siis lasse ruttu soja wee wanni teha ja pista jalad sinna sisse, waid siis saad näha, kust surm sind weel kätte saab, kui jalad sojad hoiad.“

„Kuule, sa sõrawäe päälik, kas mitte jäneseid siin ehk 'pole näinud?“ küsis kutt karjapoisi käest. „Küll ikka!“ wastas pois. „Mistal see oli?“ — „Mardi pääwal saab kolm aastad.“

„Isand tohter, tõepoolest ma ütlen Teile, Teile olete oma rohuga minu kõhu üsna ära rikkunud, nenda et ma ikka weel haige olen, ehk küll juba kolm nädalad ennast terve tunnen olemat!“ ütles üks paks isand oma kõhtu finni hoides tohtrele.

Talumees; Kuulik tohtre isand, ma palun, kirjutage m'ule midagi.

Tohter: Kust sul wiga on?

Salumees: Mul ei ole n'a hea mitte.

Tohter: Kust sul siis nimelt walu teeb?

Salumees (kät rinna pääle pannes):
Siin kohal teeb walu kui ma käega katsun.

Tohter: Siis ei pea sa seda kohta mitte
katsuma.

Salumees (rõõmuga): See on tõsi —
ma tänan teid wäga, isand tohter — Suma-
laga!

Proua: Kuule, Mariie, kui hārra kodu
tuleb, siis ütle, et ma oma õe juure läinud
olen.

Tua tüdruk: Aga kui hārra mitte selle
wahe sees kodu ei tule, mis ma siis ütlema
pean?

J. C. D.
